

Hjørneste­ne­ne i den danske kriminalforsorg:

Normalisering og åbenhed¹

Af Linda Kjær Minke, Ph.d., Professor MSO, Juridisk Institut, Syddansk Universitet

Abstract

The principles of normalisation and openness are cornerstones of modern prison philosophy. Normalisation involves making prison life as similar as possible to normal outside life and openness counteracts the negative effects of the total institution (Rentzmann, 1996). Both normalisation and openness imply that it should be the norm to place a person in an open prison. He or she should only be placed in a closed prison if there is a concrete, real risk of escape or if the prisoner is considered dangerous. The question is: does the Danish prison system in the era of the millennium still pay tribute to these two cornerstones when it comes to prisoner placement and furloughs? Since sentence length and disciplinary offences can determine both prisoner placement and prison furloughs, the article also explores developments in determinate sentencing and disciplinary punishment. Based on statistics and legislation, the analysis reveals that the severity of penalties increased during the period 2002-2019, e.g., average sentence length increased, more prisoners were placed in closed prisons, fewer prison furloughs were permitted, and more prisoners were exposed to disciplinary punishment. These developments can be explained by laws and rules implemented to deal with gang-related crime and gang-connected prisoners, who make up about 10 percent of the total prison population. While these strict laws and rules are designed to discipline the few, they have influenced the many and undermined the basic principles of normalisation and openness in Danish prisons.

Keywords

Normalisation, openness, prisoner placement, prison furloughs/leaves, disciplinary punishment, gang-related prisoners.

Normalisering, åbenhed, placering, udgang, disciplinærstraf, banderelaterede indsatte.

---

1. Title in English: Cornerstones of the Danish Prison and Probation Service: normalisation and openness

1. Indledning

Kriminalforsorgens arbejdsopgave er at fuldbyrde den straf, som domstolene idømmer herunder fængselsstraffen. Af kriminalforsorgens principprogram fremgår det, at kriminalforsorgens formål er at medvirke til at begrænse kriminalitet (Direktoratet for Kriminalforsorgen, 1993:4; Engbo,

2014:338; Rentzmann, 2011: 107). Principprogrammets mest grundlæggende princip er normaliseringsprincippet, der henviser til, at forholdene i fængslet indrettes således, at de mindst muligt afviger fra dagligdagen uden for fængslerne. Åbenhed indbefatter blandt andet, at indsatte som udgangspunkt anbringes i åbne fængsler, hvor mulighederne for kontakt med det omgivende samfund er størst samt brevvekslings-, besøgs- og udgangsordninger m.v. giver de dømte gode muligheder for at knytte og vedligeholde forbindelsen til de pårørende og det almindelige samfundsliv (Direktoratet for Kriminalforsorgen, 1993; Rentzmann, 2011: 109-114).

Den 1. juli 2001 trådte straffuldbyrdelsesloven i kraft.² Lovens indledende bestemmelse § 3 lyder, at fuldbyrdelse af straf skal »ske med fornøden hensyntagen såvel til straffens gennemførelse som til behovet for at hjælpe eller påvirke den dømte til at leve en kriminalitetsfri tilværelse.« Det fremgår således, at kriminalforsorgen i sin løsning af straffuldbyrdelsesopgaven skal vægte to delopgaver herunder den sikkerhedsmæssige opgave (straffens gennemførelse) og den resocialiserende opgave (hjælpe eller påvirke den dømte). De to opgaver er som udgangspunkt ligestillet, men straffuldbyrdelsesloven omfatter ikke en egentlig bestemmelse om formålet med straf (Schjøler, 2012: 64 ff.).

I de seneste årtier er der i Danmark gennemført en række strafsikringsreformer, der har øget den gennemsnitlige udmålte fængselsstraf. Desuden er straffuldbyrdelsesloven ændret af flere omgange, der har medført store forandringer i det danske fængselssystem. Denne artikel har til hensigt at belyse, hvilken indflydelse de seneste årtiers strafsikringsreformer og ændringer af straffuldbyrdelsesloven har haft på forholdene under fuldbyrdelse af straf. Analysen er afgrænset til forhold vedrørende placering af indsatte og indsattes udgangsmuligheder, der begge er indikatorer på åbenhed og normalisering. Eftersom disciplinærstraf har indflydelse på såvel placering som udgang, er disciplinærstraf med særlig fokus på straffacelle også et omdrejningspunkt i analysen.

Spørgsmålet besvares ved hjælp af statistiske oplysninger fra kriminalforsorgen, diverse retskilder i form af lovforarbejder, love, bekendtgørelser, vejledninger m.v. samt forskningsrapporter og anden forskningslitteratur. Analysen er afgrænset til at omfatte perioden 2002-2019, hvilket skyldes dels, at kriminalforsorgens statistiske oplysninger ikke er tilgængelig online tidligere end 2002 og dels, at en del data vedrørende 2020 endnu ikke er offentliggjort.

2. Lov nr. 432 af 31. maj 2000 om fuldbyrdelse af straf mv.

Hvad angår placering af indsatte og indsattes udgangsmuligheder er både den juridiske litteratur og nordiske forskning begrænset. Karnovs online database henviser alene til den kommenterede straffuldbyrdslov (Schjøler & Dragsted, 2017) samt en lærebog i straffuldbyrdsret (Engbo, 2005). Et opslag i forskningsdatabasen EBSCO på søgeordene »prisoner placement«, »prison furlough« og »prison leave« giver to hits af nordisk relevans. Øvrig litteratur er således fundet ved hjælp af indsigt i forskningsområdet og ved brug af »sneboldmetoden«, der følger henvisninger i anden litteratur (Lynggaard, 2020: 189).

2. Nordisk forskning om placering og udgang

Som del af et forskningsprojekt om det skandinaviske straffe- og fængselsystem besøgte den New Zealandske professor i kriminologi John Pratt i 2006 i alt 16 fængsler i henholdsvis Norge, Sverige og Finland. Om end Danmark ikke er inkluderet i undersøgelsen, er Danmark også kendetegnet ved en henholdsvis begrænset fangepopulation og et fængselsystem, der er funderet i humane fængselsforhold (Pratt, 2008).

En af Pratts pointer er, at de humane skandinaviske fængselsforhold blandt andet kan aflæses ved den udbredte praksis med anvendelse af åbne fængsler, der understreges i udsagnet: »There is a much higher proportion – about one third – of inmates in open prisons in Scandinavia than in the Anglo countries.« (p, 8). Pratt & Eriksson understreger således, at omtrent en tredjedel af alle indsatte er placeret i åbne fængsler.

En dansk specialeafhandling fra 2009 undersøger, om social kontakt til familie og venner ved besøg og udgang har betydning for de indsattes risiko for recidiv, der i undersøgelsen er afgrænset til recidiv til en ubetinget frihedsstraf. Grundpopulationen omfatter samtlige løsladte i 2003 (N = 6613), hvor bortfaldet udgør 266 personer. Undersøgelsespopulationen angår således i alt 6347 personer. Datagrundlaget udgøres af registerdata fra henholdsvis kriminalforsorgens klientsystem (hovedkriminalitet, afsoningstid, tidligere afsoning af ubetingede domme, løsladelsesart, institutionsnavn og regime-type, disciplinære samt besøgs- og udgangsoplysninger) samt oplysninger fra Danmark Statistik f.eks. køn, alder, etnicitet, civilstand, uddannelsesniveau, anbringelser i barndommen samt kriminalitetsoplysninger (Graunbøl & Hornnes 2009:27 ff.). Ved hjælp af en logistisk regressionsanalyse finder undersøgelsen, at en stigende grad af social kontakt gennem udgangs- og besøgsordningerne fører til en faldende risiko for recidiv (ibid: 87). Resultatet kan dog også forklares med, at udgang alene bevilges til indsatte, der vurderes som havende en lav risiko for at begå kriminalitet.

Den engelske geograf Dominique Moran og den finske juraprofessor Anssi Keinänen har undersøgt, hvordan indsattes udgangsadresse geografisk set kan fortolkes som en del af fængselskonteksten. Med udgangspunkt i lovgiv-

ning og oplysninger om ansøgte og tilladte udgange analyseres udgangsformer, formålet med udgangen samt ansøgte og bevilligede udgange i 2008. Analysen viser, at i alt 3.526 personer afsønde en fængselsstraf med en gennemsnitlængde på 9 måneder og en fjerdedel af alle indsatte var placeret i åbne fængsler. De i alt 3.526 indsatte har udfærdiget 15.257 ansøgninger om udgang. Heraf er 3.897 blevet nægtet, imens der er givet tilladelse til 11.336 udgange. Det samlede antal bevilligede udgange inkluderer, at en indsat kan tegne sig for såvel flere udgangsansøgninger som være bevilliget flere udgange i perioden (Moran & Keinänen, 2012: 68-72).

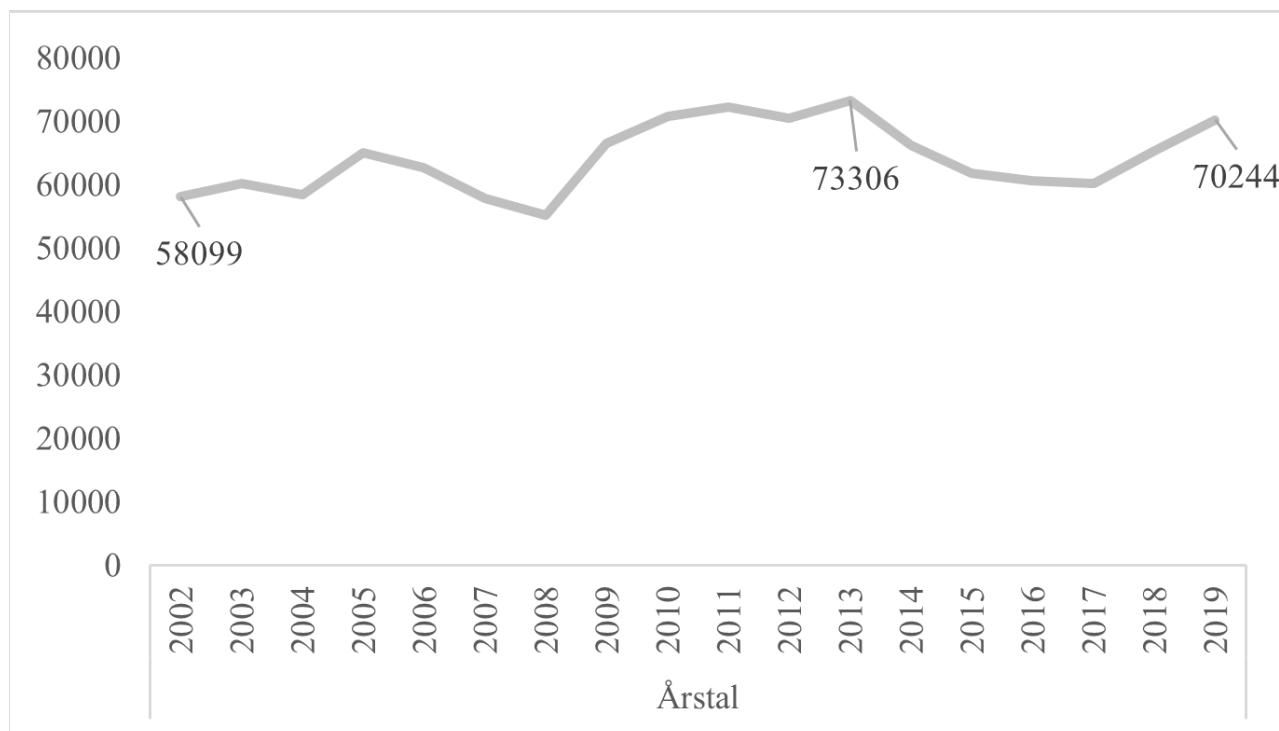
Det finske fangetal i 2008 er stort set identisk med det danske, der omfatter 3.529 personer. Det er imidlertid interessant, at de finske indsatte ansøgte 15.257 udgange i 2008 til sammenligning med danske indsatte, der ansøgte om 54.194 udgange i 2008.

Med afsæt i dansk lovgivning og sekundære data om udgang har den danske professor i kriminologi og straffuldbyrdelse Anette Storgaard fundet, at udgang er baseret på to rationaler: humanitet, fordi opretholdelsen af positive kontakter uden for fængslet forventes at fremme et fremtidigt liv uden kriminalitet samt disciplin, fordi risikoen for at miste muligheden for at opnå udgang forventes at påvirke indsatte adfærd i en positiv retning. Storgaard identificerer endvidere et fald i løbet af de seneste årtier i de bevilligede udgange, hvilket påvirker muligheden for at opnå prøveløsladelse, eftersom dette afhænger af en vellykket periode med regelmæssig udgang. Endelig finder Storgaard, at den politiske indblanding i magtfordelingen mellem den lovgivende og den udøvende magt, er retssikkerhedsmæssigt betænkeligt, idet indsatte adgang til domstolsprøvelse begrænses (Storgaard, 2020).

Som det er fremgået, er der begrænset forskning i en nordisk sammenhæng om placering og udgang. De store forskelle, som tilsyneladende er mellem udgangsansøgninger i Finland og Danmark, fortjener at blive undersøgt nærmere og gerne med inddragelse af de øvrige nordiske lande.

3. Strafskærper i 2000'erne

Det fører for vidt at opremse de mange strafskeerper i perioden 2002-2019, men den landsdækkende avis Jyllands-Posten gennemførte i 2017 en optælling, der omfatter perioden 2002-2017. Optællingen var funderet i dels et svar fra Justitsministeriet til Folketingets Retsudvalg i 2010 og dels en manuel gennemgang af lovvedtagelser. På denne baggrund identificerede journalisterne, at der var gennemført mindst 67 strafskeerper i perioden (Sauer & Fauerholdt, 2017; se også Vestergaard, 2017: 206 ff.). Af figur 1 fremgår udviklingen i den idømte strafmasse forstået som antal ubetingede måneder, som domstolene har idømt i perioden 2002-2019:

Figur 1: Ubetinget straf opgjort i antal idømte måneder (2002-2019).

Som det fremgår af figur 1, er strafmassen, vurderet som antal idømte ubetingede måneder, steget betragteligt i perioden. I 2013 er antallet det højeste i perioden, hvorefter der ses en faldende tendens indtil 2017, hvor der igen ses en stigning. Danmarks statistiske opgørelser viser endvidere, at den gennemsnitlige idømte strafflængde for straffelovsovertrædelser er steget i perioden fra 6 måneder i 2002 til 8,1 måneder i 2013 og 10,2 måneder i 2019 (Danmarks Statistik, 2002, 2013, 2019).

Formålet med straffeskærpelserne tyder ikke på, at skyldes et stigende kriminalitetsniveau i det danske samfund. I 2002 blev der anmeldt 491.511 anmeldelser af straffelovsovertrædelser til politiet. I 2013 var antallet faldet til 429.293 anmeldelser og i 2019 var antal anmeldelser af straffelovsovertrædelser på 354.859 (Danmarks Statistik 2002, 2013, 2019). Faldet i anmeldelsestallet i perioden korresponderer desuden med den årlige andel af befolkningen, der siden 2002 har været faldende, og de seneste år stagnerende med en andel på 13-14 pct. af befolkningen (Justitsministeriets Forskningskontor et al., 2020: 135).

Straffeskærpelserne har blandt andet haft til hensigt at styrke indsatsen mod bandekriminalitet, hvor der er foregået skyderier i det offentlige rum mellem bandegrupperinger i indbyrdes konflikt. I juni 2009 blev indsatsen mod banderelateret kriminalitet således forstærket ved implementeringen af en »Bandepakke«,³ der blandt andet indbefattede en ændring af straffeloven

3. Regeringen (2009). *Handouts. Regeringens bandepakke: Skærpede straffe, Bedre efterforskningsredskaber, Sikkerhed og tryghed*. Justitsministeriet, København.

sådan, at straffen kan fordobles,⁴ når forbrydelsen begås med baggrund i et gensidigt opgør, som foregår mellem grupper af personer.⁵ Strafskærpelsen i Bandepakke I blev i øvrigt af Enhedslisten og Det Radikale Venstre i deres politiske bemærkninger til lovforslaget også betegnet som udtryk for »populistisk lovgivning for at vise, at man gør noget.«⁶ Professor ved Oslo Universitet Peter Scharff Smith og den tidligere fængselsinspektør og direktør for Kriminalforsorgen i Grønland Hans Jørgen Engbo betegner ligeledes udviklingen med de stadig strengere straffe som udtryk for 'straffepopulisme', der især er kommet til udtryk i efterdønningerne af terrorangrebet i USA den 11. september 2001 (Engbo & Smith, 2012: 60).

De længere fængselsstraffe har med høj sandsynlighed bidraget til, at udnyttelsesprocenten i kriminalforsorgens institutioner i 2019 var på 100, 9 procent, hvorfor kriminalforsorgen dermed for første gang i de seneste årtier står med overbelægning som et problem. Det fører for vidt at diskutere de problemer, der følger med overbelægning i fængsler, men en metaanalyse af sammenhængen mellem overbelægning og ureglementeret adfærd viser, at især yngre indsatte mellem 18-25 år reagerer på overbelægning med ureglementeret adfærd (Franklin et al., 2006:409). Overbelægning kan derfor foranledige, at især de yngre indsatte bryder reglerne i fængslet og ikendes flere disciplinærstraffe.

Straffens længde og eventuelt bandetilknytning har betydning for placering i henholdsvis åben eller lukket fængsel, hvilket er fokus i det følgende afsnit.

4. Placering i åben, lukket fængsel eller arrest?

Karakteristika for åbne eller lukkede fængsler eller arresthuse fremgår ikke af straffuldbyrdeslovens regler, men de adskiller sig i praksis ved, at i et lukket fængsel samt arresthusene sikres indsatte tilstedeværelse ved hjælp af fysiske virkemidler såsom en ringmur, låste døre og vinduesarmatur. I et åbent fængsel sikres indsatte tilstedeværelse ved hjælp af regler for ophold og adfærd (Vestergaard, 2017:37). Ifølge straffuldbyrdeslovens § 22 skal fængselsstraf normalt ske i åbent fængsel. Det følger dog af bestemmelsen, at fængselsstraffen skal ske i lukket fængsel, når straffen er på 5 år eller mere medmindre, det ikke er betænkeligt at placere den dømte i åbent fængsel. En kort fængselsstraf kan også foranledige placering i lukket fængsel, hvis det er nødvendigt for at forebygge overgreb på medindsatte og/eller, personale eller som led i kriminalforsorgens indsats mod radikaliserings og ekstremisme. Det samme gælder, hvis der er bestemte grunde til at antage, at den dømte vil undvige, begå kriminalitet, eller begå groft disciplinært forhold. Placering i lukket fængsel kan også være nødvendigt for at beskytte den dømte mod

4. Lovbekendtgørelse nr. 1650 af 17. november 2020 (Straffeloven), § 81a.

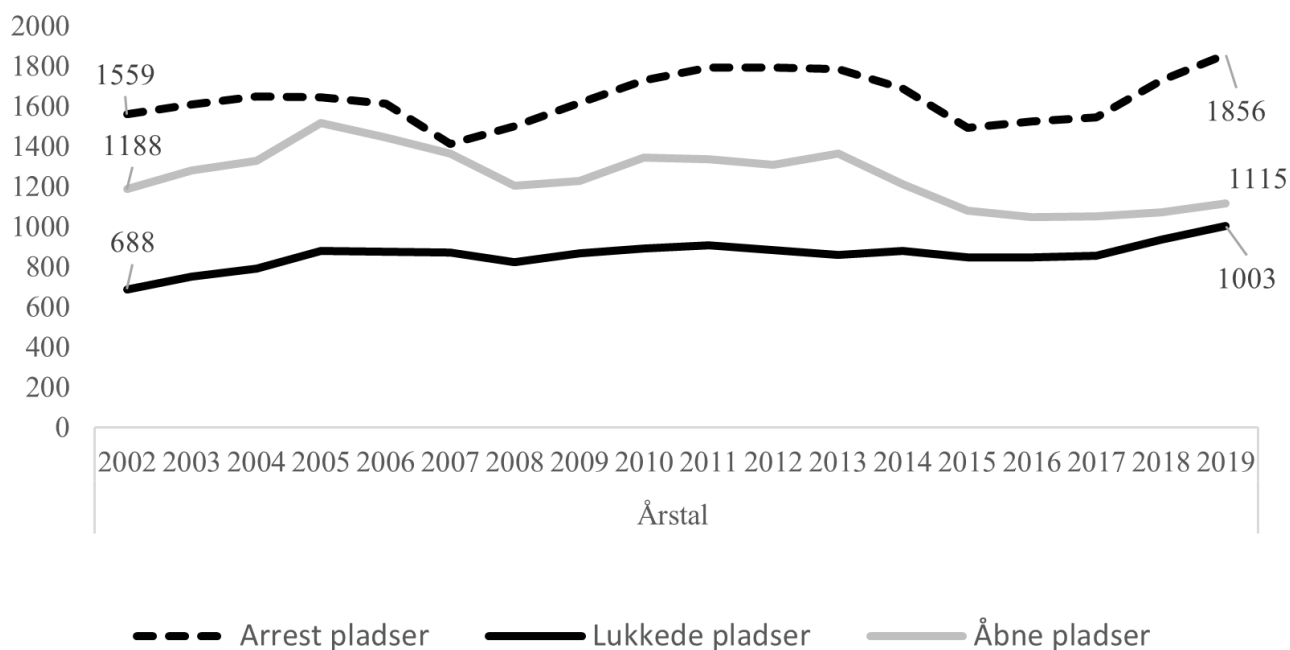
5. Lov nr. 501 af 12. juni 2009 (Styrket indsats mod bandekriminalitet m.v.).

6. Betænkning afgivet af retsudvalget af 20. maj 2009, side 1.

overgreb eller, hvis den dømte selv ønsker det og særlige familiemæssige eller andre personlige forhold taler for det.⁷ Placering kan også ske i forbindelse med varetægtsfængsling jf. retsplejelovens § 762, hvis der er f.eks. er begrundet mistanke om, at den sigtede vil unddrage sig strafforfølgning, begå ny lovovertrædelse eller der er bestemte grunde til at antage at den sigtede vil fjerne spor eller påvirke vidner.⁸ Er en person idømt en kortvarig straf, eller der er andre hensyn at tage såsom hensynet til kriminalforsorgens kapacitet eller sikkerhedsmæssige hensyn, kan afsoning også finde sted i et arresthus jf. straffuldbyrdelsesloven § 23. Den oprindelige placering af indsatte kan ændres i løbet af afsoningen i forbindelse med overførsel til et andet fængsel jf. straffuldbyrdelseslovens §§ 24-28. Overførslen kan ske som et almindeligt led i afsoningsforløbet eller være af reaktive årsager (som følge af disciplinærbar adfærd) eller af præventive årsager (beskyttelseshensyn). En overførsel fra åbent fængsel til lukket fængsel eller arresthus opleves altid som meget indgribende af den indsatte i kraft af begrænsning af frihedsretighederne i et lukket fængsel (Minke & Gottrup, 2014).

På en bestemt dato i et kalenderår opgør kriminalforsorgen fordelingen af belægget, hvilket vil sige, hvor indsatte er placeret såsom i åbent eller lukket fængsel eller arresthus/arrestafdeling i lukkede fængsler. Udviklingen viser følgende (Direktoratet for Kriminalforsorgen statistik 2002-2019):⁹

Figur 2. Placering i åben, lukket fængsel eller arresthus (2002-2019).

7. Lovbekendtgørelse nr. 1333 af 9. december 2019 (Straffuldbyrdelsesloven).

8. Lovbekendtgørelse nr. 1445 af 29. september 2020 (Retsplejeloven).

9. I de tilfælde hvor belægget ikke er oplyst med hele tal, er der rundet op eller ned til nærmeste hele tal.

Som det fremgår af den stiplede linje i figur 2, er antallet af indsatte, der er placeret i arresthuse/arrestafdelinger i fængsler samlet set steget fra 1559 i 2002 til 1856 i 2019, hvor perioden 2016-2019 er kendetegnet ved en kontinuert stigning. Af den fuldt optrukne linje fremgår det, at antallet af indsatte i de lukkede fængsler er steget fra 688 indsatte i 2002 til 1003 i 2019. Det vil sige en stigning på 46 procent i perioden. Noget af forklaringen på stigningen i de lukkede fængsler kan dels forklares med strafskærpelser knyttet sammen med, at en del af den forstærkede indsats i bandepakken (2009) blandt andet indebærer,¹⁰ at bandemedlemmer – også med kortere fængselsstraffe – kan placeres i særligt sikrede fængselsafdelinger i de lukkede fængsler.¹¹

I 2016 blev det vurderet, at det gennemsnitlige belæg i kriminalforsorgens institutioner var mellem 230-260 indsatte med tilknytning til rocker- og bandemiljøet.¹² Af kriminalforsorgens nøgletal for januar 2020 fremgår, at det gennemsnitlige antal bandemedlemmer i perioden 2018-2019 omfattede 289 personer, hvortil skal lægges 90 af de såkaldte »gråzonepersoner«, der defineres som indsatte i fængsler og arresthuse, der ikke er registreret bandemedlemmer, men som udviser en attitude eller adfærd, der indikerer, at de har relationer til bandemiljøet (Direktoratet for Kriminalforsorgen, 2020a). Med et gennemsnitligt belæg af indsatte på 3750 i perioden (2002-2019) udgør andelen af rocker/bandemedlemmer således mindre end 10 procent af den samlede indsatte-population.

Af den lyse linje ses der et fald fra 2005 i antal indsatte, der placeres i åbent fængsel. Noget af faldet kan med høj sandsynlighed tilskrives implementeringen af lov om fuldbyrdelse af straf på bopælen under intensiv overvågning og kontrol, der blev vedtaget 24. maj 2005. På grund af de gode erfaringer herunder lavere risiko for recidiv (Tambour Jørgensen, 2011) er målgruppen og anvendelsesområdet for fodlænkeordningen gradvist blevet udvidet. Ordningen indbefatter pt. personer, der er idømt en fængselsstraf i indtil 6 måneder. Loven giver desuden mulighed for udstationering til eget hjem (back-door fodlænke) under den sidste del af afsoningen¹³ (Storgaard, 2020:221). Fodlænkeordningen kan derfor betyde, at dømte med kortere fængselsstraffe eller en reststraf på indtil 6 måneder, der typisk skulle fuldbyrde deres straf i åbent fængsel, ikke længere figurerer i oversigter over belægget for de åbne fængsler. Omvendt kan der argumenteres for, at en andel af de pågældende ville være blevet idømt en mildere straf såsom samfundstjeneste eller en be-

10. Lov nr. 501 af 12. juni 2009 (Styrket indsats mod bandekriminalitet m.v.).

11. Regeringen (2009), *Handouts. Regeringens bandepakke: Skærpede straffe, Bedre efterforskningsredskaber, Sikkerhed og tryghed*. Justitsministeriet, København, side 4. I Bandepakke III (2017), blev reglerne for placering strammet yderligere, hvor bandemedlemmer skal afsones adskilt fra andre medlemmer af den samme gruppering. Se Aftale mellem Regeringen (Venstre, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti), Socialdemokratiet og Dansk Folkeparti den 24. marts 2017, side 5, pkt. 18.

12. Justitsministerens svar på spørgsmål 776. Sagsnummer 2017-0030-0052.

13. Lov nr. 628 af 12. juni 2013 samt bekendtgørelse nr. 182 af 26. februar (Udgangsbekendtgørelsen), § 55, stk. 2.

tinget frihedsstraf, såfremt strafniveauet ikke var skærpet.¹⁴ Hvis denne præmis tages in mente, skal en andel af gruppen af fodlænkede dømte ikke inkluderes i dømte, der hypotetiske set skulle fuldbyrde straf i et åbent fængsel.

Lov om fuldbyrdelse af straf på bopælen indbefattede endvidere, at afsoningsforholdene for »negativt stærkt styrende«¹⁵ indsatte blev gjort mere restriktive. Af loven fremgår det, at fællesskab i fængselsafdelinger eller arresthuse, som er udpeget til anbringelse af indsatte, hvis tilstedeværelse skaber en særlig risiko for overgreb på medindsatte, personale eller andre i institutionen, skal gennemføres som cellefællesskab med en anden indsat i eget opholdsrum efter kriminalforsorgens nærmere bestemmelse. Samtidig blev det muligt for institutionens leder helt at ophæve fællesskab mellem indsatte, når helt ekstraordinære ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn ville gøre det påkrævet.¹⁶

De længere straffe knyttet sammen med det faktum, at stadig flere indsatte placeres i lukkede fængsler, kan have sammenhæng med muligheden for at opnå udgang, hvilket er fokus i det følgende.

5. Udgang under afsoningen

En måde indsatte kan bevare kontakten med det omgivende samfund er ved hjælp af udgang fra fængslerne. Kriterierne for at indsatte kan opnå udgang fremgår af straffuldbyrdelseslovens § 46, hvor det fremgår at udgangen skal være formålstjenlig, at det ikke vurderes, at der er risiko for, at den indsatte enten begår kriminalitet eller på anden måde misbruger udgangen og endelig, at udgangstilladelsen ikke strider med hensynet til retshåndhævelsen¹⁷ (Storgaard, 2020).

Den 15. marts 2002 trådte der nye udgangsregler i kraft, der blandt andet indebærer en udskydelse af tidspunktet for udgang til indsatte med længere straffe.¹⁸ Formålet med at begrænse udgangsmulighederne var, at den daværende regering ikke mente, at de dagældende udgangsregler var i overensstemmelse med, hvad de fandt »ret og rimeligt.«¹⁹ Desuden udtrykte den tidligere justitsminister Lene Espersens (KF) frygt for, at de indsatte ville begå ny kriminalitet under udgangen (Danmarks Radio, 2002). Lovændringen medførte blandt andet, at indsatte er placeret i lukket regi i længere tid, samt at datoen for en eventuel prøveløsladelse udsættes på den måde, at indsatte ikke har mulighed for at afvikle et bestemt antal udgange, hvorfor kriminal-

14. Betænkning nr. 12 af 4. maj 2005, pkt. 4.

15. Betænkning nr. 12 af 4. maj 2005.

16. Lovforslagets almindelige bemærkninger pkt. 4 og pkt. 6 (LFF 12 af 23. februar 2005).

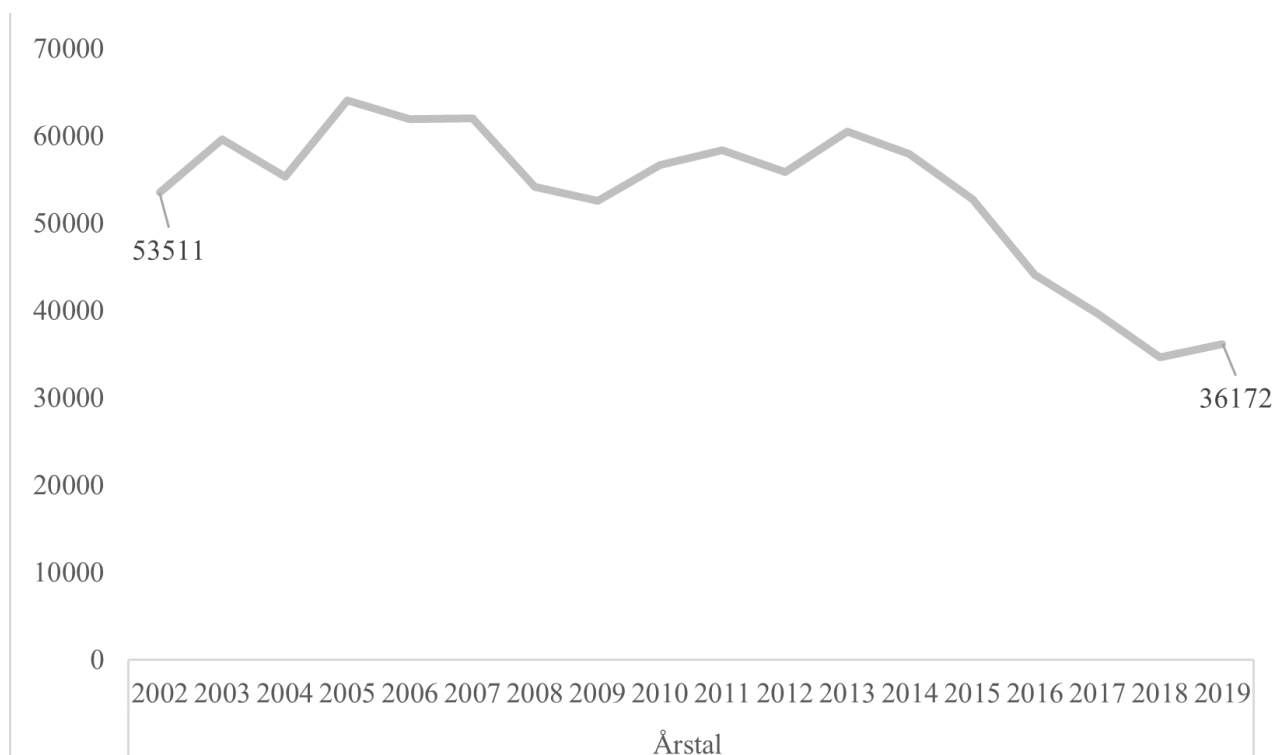
17. Lovbekendtgørelse nr. 1333 af 9. december 2019 (Straffuldbyrdelsesloven), § 46, stk. 4.

18. Bekendtgørelse nr. 110 af 4. marts 2002 (Udgangsbekendtgørelsen).

19. Lovforslagets almindelige bemærkninger, side 3328 (LFF 140 af 27 februar 2002).

forsorgen derfor ikke kan vurdere, om prøveløsladelse er tilrådeligt (Se også Storgaard, 2020).

Figur 3 illustrerer hvor mange udgangstilladelser, der er blevet bevilliget hvert år i perioden 2002-2019 (Direktoratet for Kriminalforsorgen, 2019, 2009, 2004, 2002):

Figur 3. Antal tilladelser til udgang (2002-2019).

Som det fremgår af opgørelserne for de forskellige år, er det sket et dramatisk fald i antal bevilligede udgange i perioden fra 53.511 udgange i 2002 til 36.171 i 2019. Det vil sige, at der er tale om et fald på 32,4 procent i udgange i perioden. En del af faldet kan givetvis forklares med fodlænkeordningen (2005–), hvor de pågældende i sagens natur ikke bevilliges udgang, men de seneste års kontinuerede fald kan muligvis også forklares initiativer på rocker/bandeområdet samt lov mod mobiltelefoner,²⁰ hvor regelbrud foranlediger en såkaldt udgangsspærring i 3 måneder suppleret med disciplinærstraf.

I 2014 blev Bandepakke 2 implementeret, hvor reglerne for udgang blev skærpet for at forhindre at konflikter, der fremover måtte opstå inden for rocker- og bandemiljøet, ville være til fare for det almindelige samfundsliv, og skabe utryghed »blandt tilfældige, almindelige mennesker.«²¹ Loven indbefatter, at indsatte kan nægtes udgang, hvis de er skønnet til at have tilknytning til en gruppe af personer, der på tidspunktet for udgangen er aktivt involveret i en verserende voldelig konflikt med en anden gruppe af personer.²² I 2017 blev

20. Lov nr. 641 af 8.juni 2016 (Styrket indsats mod mobiltelefoner i fængsler m.v.).

21. Lovforslagets almindelige bemærkninger, pkt. 1.1.4 (LFF 112 af 15. januar 2014).

22. Lov nr. 733 af 25. juni 2014 (Initiativer mod rocker- og bandekriminalitet m.v.).

den tredje Bandepakke vedtaget, hvor titlen i sig selv »Bander bag tremmer« indikerer, at fængselsmuren skal gøres mindre gennemtrængelig for bandemedlemmer. Af aftaleteksten den 24. marts 2017, der blev indgået mellem regeringen, Socialdemokratiet og Dansk Folkeparti, fremgår det eksplicit, at dømte rockere og bandemedlemmer, der ikke er indstillede på at forlade de kriminelle miljøer, skal holdes i fængsel så længe som muligt.²³ Desuden blev der indført et forsøg med GPS-fodlænke i forbindelse med udgang til indsatte, som har en tilknytning til en gruppe af personer, der tilsammen står bag omfattende og alvorlig kriminalitet.²⁴

Praksis med anvendelse af GPS-fodlænke kan have den sideeffekt, at fængslets overvågningsteknikker udbredes til at indbefatte den indsatte hjemlige sfære, hvor distinktionen mellem »the 'inside' and 'outside' of prisons« gøres stadig mere uklar (Moran & Keinänen, 2012:73).

Såvel placering og udgang er betinget af den indsatte adfærd herunder disciplinærstrafbar adfærd, hvilket er fokus i det følgende.

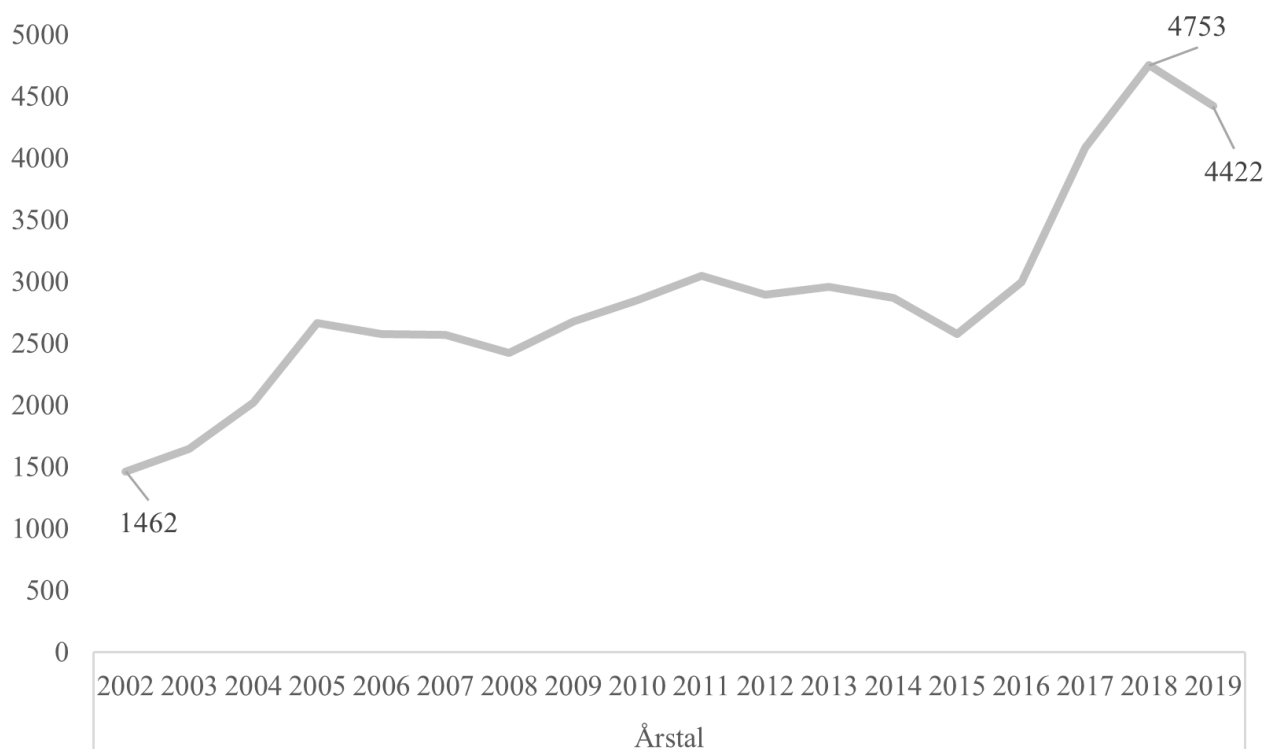
6. Disciplinærstraf i form af strafcelleanbringelser

Straffuldbyrdelseslovens § 67 hjemler disciplinærstraf i en række tilfælde såsom, hvis den indsatte ikke følger personalets anvisninger, udebliver, undviger eller forsøger herpå, tilsidesætter beskæftigelsespligten, nægter at afgive udåndingsprøve eller urinprøve, indtager alkohol, euforiserende stoffer eller andre stoffer, der er forbudt efter den almindelige lovgivning, overtræder regler eller anvisninger, der gælder for rygning i institutionen, overtræder straffelovgivningen, når der også sker en krænkelse af orden eller sikkerhed i institutionen samt ved overtrædelse af regler der er fastsat af justitsministeren eller kriminalforsorgsområdet, når det i reglerne er bestemt, at overtrædelse kan medføre disciplinærstraf. Ifølge straffuldbyrdelseslovens § 68 består disciplinærstraffen af advarsel, bøde og strafcelle, hvor sidstnævnte kun kan ikendes for udeblivelse eller undvigelse, indsmugling, besiddelse eller indtagelse af alkohol, euforiserende stoffer eller andre stoffer, der er forbudt efter den almindelige lovgivning, nægtelse af afgivelse af udåndingsprøve eller urinprøve, indsmugling eller besiddelse af våben og andre personfarlige genstande, vold eller trusler om vold mod medindsatte, personale eller andre i institutionen, groft hærværk og andre grove eller oftere gentagne forseelser (for uddybning se Engbo, 2021).

I perioden 2002-2019 er udviklingen for antal ikendte ubetingede strafcelleanbringelser følgende:

23. Aftale mellem Regeringen (Venstre, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti), Socialdemokratiet og Dansk Folkeparti den 24. marts 2017, side 4.

24. Aftale mellem Regeringen (Venstre, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti), Socialdemokratiet og Dansk Folkeparti den 24. marts 2017, side 5, pkt. 15-17.

Figur 4. Antal ubetingede straffcelleanbringelser (2002-2019).

Af figur 4 fremgår det, at der i 2002 blev ikendt 1462 straffcelleanbringelser. Fra 2015 ses en stigning, der fortsætter kontinueret indtil højdepunktet i 2018, hvor der var tale om 4753 straffcelleanbringelser (Direktoratet for Kriminalforsorgen, 2019, 2010; se også Kessing, 2019). I 2019 ses der et fald som muligvis kan forklares med den store samfundsmæssige opmærksomhed på problemstillingen, hvor Folketingets Ombudsmand i samarbejde med Institut for Menneskerettigheder og DIGNITY – Dansk Institut Mod Tortur foranledigede en undersøgelse af kriminalforsorgens brug af straffceller (Folketingets Ombudsmand, 2020:5).

På grund af isolationens dokumenterede skadelige virkninger (Folketingets Ombudsmand, 2020: 11 f.; Shalev, 2008; Smith, 2006) er der en særlig opmærksomhed på de langvarige straffcelleanbringelser, der indbefatter 14 dage eller længere i straffcelle. Det har alene været muligt at indsamle oplysninger for de længerevarende straffcelleanbringelser (+ 14 dage) for perioden 2015-2019. Opgørelserne viser, at der i 2015 var tale om 7 længerevarende straffcelleanbringelser. I 2016 var antallet steget til 211, imens tallet var steget yderligere til 511 i 2017. I 2018 og 2019 var antallet på henholdsvis 674 og 705. Over en 5-årig periode er antallet således steget med faktor 100 eller en stigning på mere end 10,000 procent.

Perioden 2002-2019 er kendetegnet en række lovgivningsmæssige tiltag, der har indflydelse på disciplinærstrafområdet. Den 1. juli 2004 blev der indført lov om nultolerance for brug af euforiserende stoffer i kriminalforsorgens institutioner. Af bemærkninger til lovforslaget fremgår det, at formålet var at

styrke indsatsen mod indsmugling af, handel med og brug af narkotika og andre ulovlige stoffer i kriminalforsorgens institutioner.²⁵ Et af tiltagene indbefattede, at indsatte skal aflægge urinprøve med henblik på at undersøge for eventuel indtagelse af euforiserende stoffer eller andre stoffer, der er forbudt efter den almindelige lovgivning. Loven foranledigede desuden, at nægtelse af at aflægge urinprøve blev inkluderet som disciplinærstrafbar adfærd.²⁶

En anden lovgivning, der ligeledes har betydning for disciplinærstrafområdet, er lov mod mobiltelefoner, der trådte i kraft den 1. august 2016.²⁷ Indsattes uretmæssige besiddelse af mobiltelefoner m.v. har været kriminaliseret siden 2007 jf. straffelovens § 124, stk. 4.²⁸ Det følger desuden af straffuldbyrdelseslovens § 36, stk. 2, at indsatte ikke har ret til at medtage, besidde og råde over mobiltelefon og lignende kommunikationsudstyr i kriminalforsorgens institutioner, medmindre dette er foreneligt med ordens- og sikkerhedsmæssige hensyn. Af bemærkninger til lovforslaget om lov mod mobiltelefoner fremgår det, at der på trods af kriminalisering af uretmæssig besiddelse af mobiltelefoner m.v., er der i de senere år fundet et betydeligt antal mobiltelefoner i danske fængsler og arresthuse. Formålet med loven er således at styrke indsatsen mod mobiltelefoner i kriminalforsorgens institutioner på flere måder.²⁹ Med loven fulgte nye retningslinjer for en udvidet adgangskontrol til fængslerne, implementering af scanningsudstyr og hyppigere og mere grundige visitationer af indsatte og deres celle. Disciplinærstraffene for overtrædelse af reglerne om uretmæssig besiddelse af mobiltelefoner i fængsler blev skærpet betydeligt. I førstegangstilfælde skal der ikendes 15 dages strafcelle, 2. gang 21 dage og 3. gang 28 dage. Ordlyden af straffuldbyrdelseslovens § 67 blev endvidere ændret sådan, at personalet *skal* ikende disciplinærstraf fremfor, at de tidligere *kunne* idømme disciplinærstraf. Personalets mulighed for at udøve skøn blev derfor begrænset. Loven omfatter også, at ved regelbrud mister indsatte deres ret til udgang i 3 måneder. Endelig skal overtrædelse af reglerne om mobiltelefoner i fængsler tages i betragtning i utilrådelighedsvurderingen i forbindelse med indstilling til prøveløsladelse.³⁰

Med virkning fra den 1. april 2017 blev det gjort forbudt at ryge indendørs i danske fængsler (Minke & Næsborg-Andersen, 2020). Formålet med loven var at etablere et fuldstændigt indendørs rygeforbud i kriminalforsorgens institutioner med henblik på at forebygge sundhedsskadelige effekter af passiv rygning, herunder navnlig at forebygge at ansatte i kriminalforsorgen ufrivilligt udsættes for passiv rygning.³¹ Lovændringen indebærer, at overtrædelse af rygeforbuddet straffes disciplinært.³² Disciplinærstrafbar adfærd omfatter

25. Lovforslagets almindelige bemærkninger pkt. 1.1. (LFF nr. 175 af 26. februar 2004).

26. Lov nr. 445 af 9. juni 2004.

27. Lov nr. 641 af 8. juni 2016. Se også Minke, 2020.

28. Lov nr. 527 af 6. juni 2007. Se også Elholm & Minke, 2017.

29. Lovforslagets almindelige bemærkninger (LFF nr. 186 af 4. maj 2016.).

30. Vejledning nr. 9766 af 11. september 2018 (Løsladelsesvejledningen), kapitel 1, pkt. 12.

31. Lovforslagets almindelige bemærkninger (LFF nr. 43 af 26. oktober 2016).

32. Lov nr. 1726 af 27. december 2016.

også overtrædelse af regler, der fremgår af genstandsbekendtgørelsen, hvor indsatte ikke må være i besiddelse af røgtobak eller lighter i deres celle.³³ Overtrædelse af reglerne har gentagelsesvirkning, hvor den 5. gang en indsat overtræder rygelovens regler, straffes det disciplinært med strafcelle³⁴ (Kriminalforsorgen Syddanmark, 2017).

I de seneste år har vold og trusler mod kriminalforsorgens ansatte haft stadig større bevågenhed. Fra 2005 og fremefter er offentliggjort data om personalet herunder de registrerede tilfælde af vold, trusler mm. mod ansatte i Kriminalforsorgen og deres familier. I 2005 var der tale om 364 tilfælde. I 2010 var antallet steget til 487 tilfælde, i 2015 til 538 tilfælde og i 2016 og 2017 var der tale om henholdsvis 840 og 935 tilfælde (Direktoratet for Kriminalforsorgen, 2005, 2010, 2015, 2019). Problemstillingen foranledigede, at der i februar 2017 blev nedsat en task force, der skulle komme med anbefalinger til en styrkelse af medarbejdernes sikkerhed (Direktoratet for Kriminalforsorgen, 2017a). Fra politisk hold blev det fremhævet i Bandepakke III (2017), at der ville ske »en skærpelse af disciplinære sanktioner for overtrædelse af ordens- og sikkerhedsmæssige regler i landets fængsler begået af indsatte med en stærkt negativ styrende adfærd.«³⁵ Ifølge Folketingets Ombudsmand bad Direktoratet for Kriminalforsorgen den 30. juni 2017 »kriminalforsorgsområderne om at indarbejde en skærpelse i institutionernes normalreaktionsskemaer af de disciplinære sanktioner for overtrædelse af ordens- og sikkerhedsmæssige regler begået af indsatte med en negativt stærkt styrende adfærd« (Folketingets Ombudsmand, 2020: 22). Det fremgår således af et normalreaktionsskema, at såfremt en disciplinær forseelse har sammenhæng med bande- eller rockerrelationer, vil disciplinærstraffen blive hævet med 50 pct. (ibid.: 2020: 22).

Den 26. juli 2017 offentliggjorde Direktoratet for Kriminalforsorgen et notat, der adresserer indsattes attitude, hvor det blandt andet fremgår at: »Det skal være slut med at tale grimt og opføre sig dårligt. Både over for medindsatte og over for personalet (...) Det dur for eksempel ikke at kalde nogen luder, nazisvin eller snotabe. Det dur heller ikke at sige »Jeg knepper din mor« eller »Fuck dig«. Det dur heller ikke at give nogen fingeren, at rulle med øjnene eller slå hårdt i bordet for at understrege en pointe.« Af notatet fremgår det endvidere, at fra den 1. september 2017 vil den normale disciplinærstraf stige til: 1. gang: ubetinget strafcelle i 3-5 dage; 2. gang: ubetinget strafcelle i 5-7 dage; 3. gang: ubetinget strafcelle i 7-10 dage.³⁶ I 2018 og 2019 omfattede de registrerede tilfælde af vold, trusler mm. mod ansatte i Kriminalforsorgen og deres familier henholdsvis 864 og 740 (Direktoratet for Kriminalforsorgen,

33. Bekendtgørelse nr. 618 af 29. maj 2019 (Genstandsbekendtgørelsen), § 2, nr. 19.

34. Kriminalforsorgen Syddanmark (2017). *Normalreaktionsskema. Søbysøgaard fængsel*. Kriminalforsorgen Syddanmark.

35. Aftale mellem Regeringen (Venstre, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti), Socialdemokratiet og Dansk Folkeparti den 24. marts 2017, side 5, pkt. 18.

36. Direktoratet for Kriminalforsorgen (2017). Notat af 26. juli. *Nye retningslinjer for upassende sprogbrug og adfærd. Information til Kriminalforsorgens personale*.

2019: 69). Om end der er sket et fald i løbet af de senere år, har skærper af disciplinærstraffene tilsyneladende ikke haft den helt store effekt på indsattes adfærd. Kriminalforsorgen understreger således i deres strategiplan for 2021, at de står over for nogle massive udfordringer, hvor for »få fængselsbetjente skal håndtere flere og mere forrædede indsatte« (Direktoratet for Kriminalforsorgen, 2020b:2).

7. Konklusion og diskussion

Analysen har vist, at lovgiver i de seneste årtier har vedtaget stadig strengere straffe, hvorfor strafmassen er steget og fængselsstraffen er blevet længere, om end der ses et generelt fald i kriminaliteten i den samme periode. De mest signifikante strafskærper ses ved rocker/banderelateret kriminalitet, hvor lovgiver har en nagelfast overbevisning om, at længere fængselsstraffe både virker afskrækkende og bidrager til at skabe tryghed i samfundet. De længere fængselsstraffe er desuden en af forklaringerne på, at stadig flere dømte placeres i lukkede fængsler.

Udgangsordninger er af central betydning for at bevare indsattes fortsatte tilknytning til samfundet. I perioden (2002-2019) er der forekommet et stort fald i antallet af de bevilligede udgange. Fra lovgivers side argumenteres for begrænsninger med udtryk som, hvad der er ret og rimeligt og risikoen for at indsatte begår ny kriminalitet under udgangen. Hvad den enkelte forstår ved »ret og rimeligt« er en abstrakt størrelse, som i bund og grund ikke har nogen entydig konklusion. Der vil altid være en risiko for, at en indsat begår kriminalitet under udgang, men risikoen er forsvindende lille. Begrænsningerne i udgangsmulighederne kan også forklares med, at rocker/banderelaterede indsatte ikke kan få udgang, hvis deres respektive gruppering er i konflikt med en anden gruppering i det omgivende samfund. Det er et anerkendelsesværdigt formål at undgå optrapning af konflikter i det omgivende samfund, men eftersom rocker/banderelaterede tegner sig for en forholdsvis begrænset andel (cirka 10 procent) af den samlede population af indsatte, kan det ikke alene forklare det store fald. Forklaringen kan givetvis også skyldes, overtrædelse af reglerne i lov mod mobiltelefoner m.v. i kriminalforsorgens institutioner, hvor indsatte fratages muligheden for at opnå udgang i tre måneder. Dette er en meget indgribende konsekvens for et regelbrud, der kan indbefatte, at den indsatte har været i besiddelse af en oplader, et SIM-kort eller et USB-stik m.v.

I løbet af den undersøgte periode (2002-2019), er der sket en dramatisk stigning i straffecelleanbringelser, som er den strengeste disciplinære sanktion, der kan ikendes. Stigningen kan med høj sandsynlighed forklares med initiativerne i forbindelse med bekæmpelse af indsattes uretmæssige besiddelse af mobiltelefoner m.v. Lov mod mobiltelefoner m.v. har foranlediget, at disciplinærstrafniveauet i form af straffecelle er tredoblet og samtidig er ordlyden af straffuldbyrdeelseslovens § 67 ændret fra »kan« til »skal« sådan, at personalet

ikke længere har mulighed for at skønne, om det er nødvendigt at straffe den indsatte disciplinært.

For nogle grupper af indsatte, som fuldbyrder straf med fodlænke, er princippet om åbenhed imødekommet, imens den helt stor gruppe af indsatte har oplevet det modsatte. Det er desuden tankevækkende, at lovindgreb på disciplinærstrafområdet har bevirket, at der bygges mure inden for fængselsmuren i form af isolation af indsatte, der derved begrænses i at deltage i eksempelvis uddannelse og behandling både inden for og uden for fængslet. Denne begrænsning er bekymrende, fordi der er tale om aktiviteter, der kan understøtte indsattes mulighed for at leve et kriminalitetsfrit liv fremadrettet.

Det er endvidere tankevækkende, at en mindre gruppe indsatte som overvejende består af rocker- og banderelaterede personer, i den grad har været genstand for de restriktioner, der er gennemført. Set i lyset af den kontinuerlige stigning i trusler og vold mod personalet er der ikke meget, der tyder på, at restriktionerne har haft den store effekt på deres - eller øvrige indsattes adfærd - og samtidig har restriktionerne med høj sandsynlighed undermineret kriminalforsorgens to vigtige hjørneste normalisering og åbenhed.

Efter min bedste vurdering er det på tide, at der gennemføres et analysearbejde af, om de restriktioner, der gælder for de indsatte anno 2021, har et rationelt formål? Det vil med andre ord sige, at jeg anbefaler et omfattende eftersyn af de regler, der er indført i de seneste årtier, hvor det kan vurderes, hvordan restriktionerne harmonerer med kriminalforsorgens formål om at begrænse kriminalitet samt kriminalforsorgens hjørneste i form af de grundlæggende principper om normalisering og åbenhed?

Kontaktoplysninger

Linda Kjær Minke: lkm@sam.sdu.dk

Litteratur og referencer

- Chen, M.K. & J.M. Shapiro (2007). Do Harsher Prison Conditions Reduce Recidivism? A Discontinuity based Approach. *American Law and Economics Review*, Vol. 9 (1), 1-29. <https://doi.org/10.1093/aler/ahm006>
- Direktoratet for Kriminalforsorgen, Koncernledelsessekretariatet (2020a). Tal fra kriminalforsorgen – januar 2020. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (2020b). Kriminalforsorgens strategi 2021. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (2017a). Anbefalinger til initiativer som kan styrke sikkerheden for medarbejdere i Kriminalforsorgen. Taskforce om medarbejdersikkerhed. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (1993). Kriminalforsorgens Principprogram. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.
- Elholm, T. & Minke, L.K. (2017). Kriminalisering af mobiltelefoner i fængsler m.v. *Tidsskrift for Kriminalret*, (10), 1229-1239.
- Engbo, H.J. (2021). Disciplinærretlig skyld og straf i danske fængsler. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab* (1:136),

- Engbo, H.J. (2014). Normalisation in Nordic Prisons – From a Prison Governor’s Perspective. Smith, P.S. & Ugelvik, T (eds.). *Scandinavian Penal History, Culture and Prison Practice*, 327-352. Palgrave Studies in Prisons and Penology, UK.
https://doi.org/10.1057/978-1-137-58529-5_14
- Engbo, H.J. & Smith, P.S. (2012). *Fængsler og menneskerettigheder*. Jurist- og Økonomforbundets forlag. København.
- Engbo, H.J. (2005). *Straffuldbyrdelsesret*. Jurist- og Økonomforbundets forlag. København.
- Folketingets Ombudsmand (2020). *Temareport 2019. Strafceller*. Tilgås via
https://www.ombudsmanden.dk/ombudsmandensarbejde/ombudsmandens_sagstyper/tilsyn/temaer/temareport_om_strafceller/
- Franklin, T.W.; Franklin, C.A.; Pratt, T.C. (2006). Examining the empirical relationship between prison crowding and inmate misconduct: A meta-analysis of conflicting research results. *Journal of Criminal Justice* (34), 401-412.
<https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2006.05.006>
- Graunbøl, H. M. & Hornnes, J. (2009). *Sociale bånd der binder – en undersøgelse af betydningen af indsattes sociale kontakt med familie og venner under afsoning*. Speciale ved Sociologisk Institut, Københavns Universitet.
- Justitsministeriets forskningskontor, Rigspolitiet, Københavns Universitet, Det Kriminalpræventive Råd (2020). *Udsathed for vold og andre former for kriminalitet. Offerundersøgelserne 2005-2019*.
<https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2020/12/Udsathed-for-vold-og-andre-former-for-kriminalitet.-Offerundersogelserne-2005-2019.pdf>
- Jørgensen, Tambour, T. (2011). *Afsoning i hjemmet – En effektevaluering af fodlænkeordningen*. Justitsministeriets Forskningskontor. Rapporter vedrørende forskningskontoret. Justitsministeriet. København.
- Kessing, V. P. (2019). *Strafcelle – isolation af indsatte i danske fængsler*. *Juristen* (2), 51-61.
- Lynggaard, K. (2020). *Dokumentanalyse*. Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (red). *Kvalitative metoder – en grundbog*, 185-202. Hans Reitzels Forlag. Bosnia & Herzegovina.
- Minke, L.K. & Næsberg Andersen, A. (2020). *De kan hverken ryge eller rejse – Rygeforbuddet i danske fængsler*. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, (1), 3-23.
<https://doi.org/10.7146/ntfk.v107i1.124857>
- Minke, L.K. (2020). *Evaluering af lov nr. 641 af 8. juni 2016: Styrket indsats mod mobiltelefoner i fængsler m.v.* Justitsministeriets Forskningskontor, rapporter vedrørende forskningspuljen, København.
- Minke, L.K. & Gottrup, R. (2014). *»Med et fingerknips« – overførsler af indsatte mellem danske fængsler*. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, (3), 217-233.
<https://doi.org/10.7146/ntfk.v101i3.70173>
- Moran, D. & Keinänen, A. (2012). The ‘inside’ and ‘outside’ of prisons: Carceral geography and home visits for prisoners in Finland. *Fennia* 190 (2), 62-76.
<https://doi.org/10.11143/4895>
- Pratt, J. & Eriksson, A. (2011). ‘Mr. Larsson is walking out again’. The origins and development of Scandinavian prison systems. *Australian & New Zealand Journal of Criminology* 44 (1), 7-23.
<https://doi.org/10.1177/0004865810393105>
- Pratt, J. (2008). Scandinavian Exceptionalism in an Era of Penal Excess. Part I: The Nature and Roots of Scandinavian Exceptionalism. *British Journal of Criminology*, 48, 119 – 137.
<https://doi.org/10.1093/bjc/azm072>
- Rentzmann, W. (2011). *»Sku’ det være en anden gang«*. Nyt Juridisk Forlag. København.
- Rentzmann, W. (1996). Prison Philosophy and Prison Education. *Journal of Correctional Education*, 47 (2), 58-63.
- Shalev, S. (2008). *A Sourcebook on Solitary Confinement*. London: Mannheim Centre for Criminology, London School of Economics.
<https://doi.org/10.2139/ssrn.2177495>

- Schiøler, J. & Dragsted, A. (2017). *Straffuldbyrdelsesloven med kommentarer*. Jurist- og Økonomforbundets forlag. København.
- Schiøler, J. (2012). *Straffuldbyrdelseslovens bestemmelser om indgreb over for indsatte*. Jurist- og Økonomforbundets forlag. København.
- Smith, P. S. (2006). The Effects of Solitary Confinement on Prison Inmates: A Brief History and Review of the Literature. *Crime and Justice*, 441, 444-450.
<https://doi.org/10.1086/500626>
- Storgaard, A. (2020). Prison Leave in Denmark: How a Tradition of Combining Rehabilitation with Discipline Developed into Putting Access to Justice at Risk. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 26, 213-229.
<https://doi.org/10.1007/s10610-020-09436-5>
- Vestergaard, J. (2017). *Strafferetlige sanktioner*. Gjelleup. København.

Statistiske oplysninger

- Danmarks Statistik (2019). *Kriminalitet 2019*. Danmarks Statistik, København.
- Danmarks Statistik (2013). *Kriminalitet 2013*. Danmarks Statistik, København.
- Danmarks Statistik (2002). *Kriminalitet. 2002*. Danmarks Statistik, København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (2019). *Statistik 2019*. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (2018). *Statistik 2018*. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (2017). *Statistik 2017*. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (2016). *Statistik 2016*. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (2015). *Statistik 2015*. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (2014). *Statistik 2014*. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (2013). *Statistik 2013*. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (2012). *Statistik 2012*. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (2011). *Statistik 2011*. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (2010). *Statistik 2010*. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (2009). *Statistik 2009*. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (2008). *Statistik 2008*. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (2007). *Statistik 2007*. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (2006). *Statistik 2006*. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (2005). *Statistik 2005*. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (2004). *Statistik 2004*. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (2003). *Statistik 2003*. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (2002). *Statistik 2002*. Direktoratet for Kriminalforsorgen, København.

Hjemmesider og avisartikler

Danmarks Radio (DR), den 1. februar 2002. Slut med slappe udgangsregler i fængsler.

<https://www.dr.dk/nyheder/indland/slut-med-slappe-udgangsregler-i-faengsler>

Sauer, P. & Fauerholdt, K. (2017). Eksperter: Strafskærpelser virker ikke. Jyllands-Posten, den 2. juli, 2017.